

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: вибіркова Форма контролю: залік

Освітній ступінь: бакалавр

Для спеціальностей: 014 Середня освіта

Обмеження для вибору: відсутні

Кількість кредитів (годин): 4/120 (денна форма: 48 год.: 12 - лекції; 36- практичні; 72 - самостійна робота; заочна форма: год.: 6 - лекції; 6 - практичні; 108 - самостійна робота)

Мова викладання: українська

Презентаційні матеріали: <https://meet.google.com/mfi-nahi-khg>

2. Інформація про викладача

ПІБ: Мельникова Руслана Миколаївна

Науковий ступінь, вчене звання, посада: кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедра: української мови і літератури

Робочій e-mail: ryslana.melnikova@gmail.com

Години консультацій на кафедрі: четвер, 14.00 до 15.00

3. Цілі дисципліни та результати навчання*

Реформування освіти в Україні відбувається в умовах становлення громадянського суспільства з його запитами й викликами. Стрімка зміна соціально-економічних, екологічних умов життя в світі, легкодоступність інформаційного ресурсу спонукають здобувача освіти постійно адаптуватися до нових реалій, учитися рухатися в ногу з часом й бути компетентним мовцем.

Концепція «Нова українська школа», що визначає мету, завдання державної політики у сфері загальної середньої освіти, шляхи й етапи реалізації їх, провідним підходом сучасної освіти визначає компетентнісний. Компетентнісно орієнтований освітній процес передбачає не накопичення знань, а виробляє здатність пізнавати життєві реалії, у яких ці знання мають значення, аналізувати, критично мислити, працювати в команді, знаходити потрібну інформацію для вирішення конкретного завдання, формує й розвиває креативні здібності, фінансову грамотність і підприємництво.

Природні можливості розвитку мислення кожного індивіда реалізуються в процесі його взаємодії з зовнішнім світом, пізнанням ним предметів і явищ, засвоєння мисленнєвих надбань людства. У процесі вирішення проблемних задач, участі в дискусіях, обґрунтування власних позицій виникає потреба в застосуванні критичного мислення. Тому критично мислити необхідно не лише вчителям української мови та літератури, але й історії, фізики, математики та ін.

Вивчення дисципліни «Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури» дає можливість отримати навички логічного і критичного мислення, технік прийняття рішень, аргументації. Вона забезпечує вміння критично аналізувати та оцінювати існуючі ідеї та синтезувати нові, відстоювати власні позиції.

Мета дисципліни «Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури» полягає у тому, щоби здобути системні знання про технологію розвитку критичного мислення, її методи та прийоми, структуру уроків, на яких вони використовуються; навчитися майстерно ставити запитання різних типів і відповідати на них; працювати з різними джерелами інформації; розуміти і конструювати аргументовані висловлювання; брати участь у дискусіях, дебатах; формування у здобувачів системи навичок спостережливості, об'єктивного оцінювання та інтерпретації інформації, аргументації, формулювання обґрунтованих висновків.

Передумови для вивчення курсу становить база знань, сформована на основі опанування таких навчальних дисциплін, як «Методика навчання української мови», «Методика навчання української літератури», «Інноваційні технології в методиці навчання української мови та літератури».

Студенти, котрі належно опанують навчальну дисципліну «Розвиток критичного мислення на уроках української мови та літератури», **знатимуть:**

- поняття про курс, його мету і завдання, історію розвитку, зв'язок з іншими галузями науки;
- нормативну базу дисципліни: документи, що регулюють навчальний процес у закладах загальної середньої освіти (Модельна навчальна програма, Державний стандарт базової середньої освіти);
- основні підходи до визначення, формування і розвитку критичного мислення, усвідомити її специфіку, ознаки, історію виникнення;
- класифікацію методів розвитку критичного мислення, їх сутність, особливості застосування;
- умови розвитку критичного мислення: планування, гнучкість мислення, наполегливість, готовність до помилок, компромісів;
- алгоритм критичного мислення, основні фази: аналіз, розуміння, оцінка, критика.

У ході вивчення курсу студенти зможуть оволодіти **вміннями та навичками:**

- критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для досягнення мети навчання;
- ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення;
- вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з інших предметних царин;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність працювати в команді;
- здатність бути активними учасниками фахової комунікації, будувати аргументи, відстоювати власну позицію.

Здобувачі освіти матимуть сформовані **професійні результати навчання**, зокрема зможуть:

- запроваджувати у навчальний процес нові інформаційні технології навчання (ПРН 10);

- планувати й організовувати навчальну діяльність учнів на заняттях і в позааудиторний час, активізувати їх самостійну роботу й наукову творчість (ПРН 11);
- працювати з комп'ютерною технікою та ефективно використовувати її для обробки матеріалів і результатів досліджень в галузі філології (ПРН 16).

4. Зміст дисципліни

Тема № 1. Загальні поняття курсу «Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури». Предмет, мета й завдання курсу. Зв'язок дисципліни «Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури» з дотичними. Державні документи, що регулюють процес навчання української мови та літератури

Тема № 2. Технологія розвитку критичного мислення, її особливості. Технологія критичного мислення, її сутність, ознаки. Історія виникнення. Структура уроку застосування технології розвитку критичного мислення.

Тема № 3. Запитання: види, функції, можливості. Критичне мислення і запитання, їх зв'язок. Функції та можливості закритих і відкритих запитань. Рівні мислення й запитання. Дискусія у навчанні. Застосування спірних питань. Закриті та відкриті запитання у структурі уроку. Застосування закритих і відкритих запитань у роботі з візуальними джерелами інформації. Методика «створення» запитань (метод «Говсті» й «тонкі» запитання, «Почережні запитання», «Техніка формулювання запитань»). Застосування спірних питань у навчанні.

Тема № 4. Класифікація методів розвитку критичного мислення і структура компетентісно орієнтованого уроку Підходи до класифікації уроків розвитку критичного мислення. Розподіл методів за структурою уроків. Методи вступної частини уроку. Методи основної частини уроку. Методи підсумкової частини уроку.

Тема № 5. Методи вступної частини уроку. Методи вступної частини уроку: сутність, мета застосування. Методика використання. Особливості впровадження на уроках української мови та літератури.

Тема № 6. Методи основної частини уроку: сутність, мета застосування. Методика використання. Особливості впровадження на уроках української мови та літератури.

Тема № 7. Методи підсумкової частини уроку: сутність, мета застосування. Методика використання. Особливості впровадження на уроках української мови та літератури.

5. Політика курсу

Відвідування навчальних занять

Відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС» студенти повинні бути присутніми на семінарських заняттях. Якщо з поважних причин здобувач освіти пропустив заняття (і цьому є документальне підтвердження), він має право на відпрацювання пропущеного матеріалу у двотижневий термін після повернення до навчання. Якщо ж студент не використав це право або пропускав заняття без поважної причини, він отримує 0 балів в академічний журнал. Студенти, котрі навчаються за індивідуальним планом, зобов'язані повністю виконати додаткові індивідуальні завдання, узгодивши їх з викладачем. Присутність на модульній контрольній роботі є обов'язковою. Якщо студент не виконав МКР з поважної причини (підтвердженої документально), йому призначається інша дата для виконання підсумкового контролю.

Академічна доброчесність

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); їх порушенням посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання

норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Кожний здобувач вищої освіти у своїй навчальній діяльності повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності.

Використання технологій штучного інтелекту

Студенти, які опановують цей курс, повинні розуміти, що в контексті дотримання академічної доброчесності та корпоративної етики, крім пунктів, зазначених у відповідному Положенні, не слід до навчальних та наукових праць залучати привласнені тексти, згенеровані за допомогою інструментів штучного інтелекту (ChatGPT або його аналогів), крім випадків, зазначених викладачем у силабусі навчальної дисципліни. Роботи чи їх сегменти, створені за допомогою ШІ, є різновидом обману, що передбачає відповідальність згідно з чинними нормативними документами.

6. Контрольні заходи та критерії оцінювання

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

.Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Форма проміжного контролю

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі за варіантами, у випадку дистанційного навчання – у формі тестування за допомогою сервісу Google Forms та включає орієнтовно 40 тестових завдань.

Зразок модульної контрольної роботи

Розв'яжіть тести:

1. Аналіз – це ...
 - а) результат спеціальних медичних досліджень;
 - б) мисленнєва операція розчленування цілого (предмета, явища, процесу) на складові, щоб краще зрозуміти, як вони взаємодіють між собою;
 - в) процес поєднання частин у ціле;
 - г) напрям у філософії.
2. Розуміння – це ...
 - а) усвідомлення того, що ти все зрозумів;
 - б) здатність знайти (сформувати) власний смисл у прочитаному або почутому;
 - в) досягнення порозуміння між людьми;
 - г) здатність запам'ятати і повторити почуте або прочитане.
3. Зіставте вміння з розумовими операціями:
 - 1) синтез
 - а) класифікувати, тобто визначити, до якої відомої нам групи предметів чи явищ належить нове;
 - 2) розуміння
 - б) порівнювати з критеріями, стандартами;
 - 3) аналіз
 - в) генерувати ідеї – робити припущення, розробляти альтернативні гіпотези, способи дій;
 - 4) оцінювання
 - г) виокремлювати частини цілого та визначати взаємозв'язки між ними.

Форма підсумкового контролю – залік

Критерії оцінювання завдань самостійної роботи

Вид	Максимальна кількість балів
Конспектування наукової літератури	5
Огляди наукової інформації, її систематизація	5
Виконання вправ, лінгвістичні розбори	5
Презентації до окремих тем	5

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Проміжний контроль з означеного курсу проводиться у вигляді модульної контрольної роботи. Перевірка здійснюється у такий спосіб: правильну кількість відповідей треба поділити на кількість тестових завдань. Показник перевести за нижчеподаною таблицею. Критеріями оцінювання є правильні варіанти відповідей на кожне тестове завдання. Виправлена позначка вважається помилкою.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Оцінку за семестр з дисципліни, що закривається заліком, слід виставляти після її вивчення до початку екзаменаційної сесії за результатами поточного та проміжного контролю (відповідно вагові коефіцієнти 0,7 та 0,3); при цьому обов'язкової присутності здобувачів вищої освіти не передбачено.

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	<i>відмінно</i>
70-89	<i>добре</i>
51-69	<i>задовільно</i>
26-50	<i>незадовільно</i>

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

Таблиця переведення середньозваженого балу за 100-бальною шкалою

100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал
100	4,97–5,00	80	4,10–4,14	60	3,10–3,14	40	2,25–2,29	20	1,15–1,20
99	4,94–4,96	79	4,05–4,09	59	3,05–3,09	39	2,20–2,24	19	1,09–1,14
98	4,91–4,93	78	4,00–4,04	58	3,00–3,04	38	2,15–2,19	18	1,03–1,08
97	4,87–4,90	77	3,95–3,99	57	2,95–2,99	37	2,10–2,14	17	0,97–1,02
96	4,84–4,86	76	3,90–3,94	56	2,90–2,94	36	2,05–2,09	16	0,91–0,96
95	4,80–4,83	75	3,85–3,89	55	2,85–2,89	35	2,00–2,04	15	0,85–0,90
94	4,76–4,79	74	3,80–3,84	54	2,81–2,84	34	1,95–1,99	14	0,79–0,84
93	4,72–4,75	73	3,75–3,79	53	2,97–2,80	33	1,90–1,94	13	0,73–0,78
92	4,68–4,71	72	3,70–3,74	52	2,93–2,96	32	1,85–1,89	12	0,67–0,72
91	4,64–4,67	71	3,65–3,70	51	2,89–2,92	31	1,80–1,84	11	0,61–0,66
90	4,60–4,63	70	3,60–3,64	50	2,75–2,88	30	1,75–1,79	10	0,55–0,60
89	4,55–4,59	69	3,55–3,59	49	2,70–2,74	29	1,69–1,74	9	0,49–0,54
88	4,50–4,54	68	3,50–3,54	48	2,65–2,69	28	1,63–1,68	8	0,43–0,48
87	4,45–4,49	67	3,45–3,49	47	2,60–2,64	27	1,57–1,62	7	0,37–0,42
86	4,40–4,44	66	3,40–3,44	46	2,55–2,59	26	1,51–1,56	6	0,31–0,36
85	4,35–4,39	65	3,35–3,39	45	2,50–2,54	25	1,45–1,50	5	0,25–0,30
84	4,30–4,34	64	3,30–3,34	44	2,45–2,49	24	1,39–1,44	4	0,19–0,24
83	4,25–4,29	63	3,25–3,29	43	2,40–2,44	23	1,33–1,38	3	0,13–0,18
82	4,20–4,24	62	3,20–3,24	42	2,35–2,39	22	1,27–1,32	2	0,07–0,12
81	4,15–4,19	61	3,15–3,19	41	2,30–2,34	21	1,21–1,26	1	0,01–0,06

7. Основна література та інформаційні ресурси

1.Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма. Українська мова для 5 – 6 класів закладів загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.1>

2.Державний стандарт базової середньої освіти. URL:
http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

3.Задніпрянець І. Технологія розвитку критичного мислення.[Електронний ресурс] - Режим доступу: https://chervonakalina.ucoz.com/load/tekhnologiji_navchannja/tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislennja/tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislennja_i_zadniprjanec/15-1-0-20

4. Конверський А. Критичне мислення: підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 344 с. URL:

https://www.academia.edu/45624275/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%90_%D0%84_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA

5. Крайня М. І. Критичне мислення на уроках української мови та літератури. Харків: Видавнича група «Основа», 2009. 108 с.

6. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення. К.: Вид-во «Плеяда», 2006. 220 с. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/487/48780/KritichneView.pdf>

7. Марченко О. Г. Формування критичного мислення школярів. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 160 с.

8. Мельникова Р. М. Вивчення творчості А. Чайковського в 7 класі: методичний аспект. Філологічні діалоги. Випуск 8. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. С. 147 – 153. URL: http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1720/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%A0_%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8_8_%282021%29.pdf

9. Мельникова Р. Використання технології розвитку критичного мислення учнів у закладах загальної середньої освіти. Київ-Вінниця, 2020. Вип. 58. С. 563 – 568. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1240966.pdf>

10. Мельникова Р. Вивчення творчості Емми Андіївської: екзистенційні проблеми. Філологічні діалоги. Випуск 9. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2022. Вип. 9. С. 213 – 221. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/fildialohy/article/view/707>

11. Пометун О. Запитання на уроці: навіщо? До кого? Як і про що? К., 2019. 96 с. URL: <https://osvita.cv.ua/zapytannya-na-urotsi-navishho-do-kogo-yak-i-pro-shho/#:~:text=%D0%9F%D0%A0%D0%9E%20%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%93%D0%A3-,%E2%80%9C%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%3A%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%89%D0%BE%3F,%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0>

12. Пометун О. І. Основи критичного мислення . – Тернопіль: навчальна книга Богдан. 2010. 216 с.

13. Пометун О.І., Пилипчатіна Л. М., Сущенко І. М., Баранова І. О. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів 10 (11) класів. К.: Видавничий дім «Освіта». 2016. 191 с. URL: <https://naurok.com.ua/oznaki-ta-osoblivosti-kritichnogo-mislennya-251745.html>

14. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. К. 2020. 104 с. URL: <https://nus.org.ua/articles/urok-shho-rozvyvaye-krytychne-myslennya-struktura-i-metody-chastyna-i/>

15.Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. Х.: Основа, 2018. 189 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/322318143_Kriticne_mislenna_14.

Затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури протокол № 8 від 12 січня 2024 р.